

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וישלח — י"ט בסלו

(חלק ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת וישלח, זיג בסלו, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וישלח

— י"ט כסלו —

166

שגילוי החסדים שלמעלה צריך לפעול באדם שיהי' שפל רוח.

והבדל זה מתאים גם לחילוק בין אופן אמירת „קטנתי“ ע"י יעקב אבינו ובין האופן שבו כתב זאת רבינו הזקן באגרת הקודש: יעקב אמר זאת בדרך תפלה ובקשה, בעמדו במעמד ומצב של סכנה ובהיותו ירא מפני עשו — ולכן יש לבאר את הטעם על פחדו ועל בקשתו וכו'.

אבל רבינו הזקן כתב את האגרת „אחר ביאתו מפ"ב“, כלומר, לאחר שניצל מהסכנה, וענינה של האגרת הוא (ביחד עם ההודאה לה) הוראה ואזהרה לחסידים, „ולזאת באתי מן המודיעים מודעה רבה לכללות אנ"ש על ריבוי החסדים אשר הגדיל ה' לעשות עמנו. . . לבלתי רום לבכם כו" — ובמצב זה מתאים הפירוש „שבכל חסד וחסד שהקדוש ב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד“.

ב. אך צריך להבין (בפנימיות הענינים)⁵: איך יתכן שנתיירא יעקב „שמא נתלכלכתי בחטא“ — איך שייך ענין כזה אצל יעקב? ובשלמא מה ש„נתמעטו זכיותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי“ — הרי זה מובן, שהרי „אם עושים לו נס מנכין לו מזכיותיו“⁶, אבל אין זה אלא שמנכין לו מזכיותיו,

א. על הפסוקי „קטנתי מכל החסדים ומכל וגו'“, מבאר רבינו הזקן באגה"ק² שכתב „אחר ביאתו מפ"ב“, שכל חסד וחסד שהקב"ה עושה עם האדם צריך לפעול אצל האדם שיהי' שפל רוח, לפי שהחסד הוא „קרבת אלקים ממש“, וככל שיגדל החסד, הרי — כל שהוא „קמי" יותר, הוא בטל יותר, „כלא ואין ואפס“. ולכן אמר יעקב „קטנתי מכל החסדים גו'“, שע"י כל החסדים שעשה הקב"ה עם יעקב, נעשה יעקב קטן בעיניו. וזהו הביטול הבא מצד הקירוב.

פירוש רש"י על הפסוק („נתמעטו זכיותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו“) הוא פשוטו של מקרא, ובא לבאר מדוע ביקש יעקב מהקב"ה „הצילני נא גו'“ לאחר שהיתה בידו הבטחה מפורשת „ושמרתך גו'“³, „ואהי' עמך“⁴ — ומפרש רש"י, שהי' זה מפני שנתיירא „שמא משהבטחתי נתלכלכתי כו'“;

אמנם רבינו הזקן מפרש את התיבות „קטנתי מכל החסדים גו'“ כענין בתורה — הוראה בעבודת השם, השייכת ונוגעת לכל אחד מישראל —

(1) פרשתנו לב, יא.

(2) ס"ב.

(3) ויצא כח, טו.

(4) שם לא, ג.

(5) כמו שהקשה ברד"ה קטנתי עטר"ת.

(6) שבת לב, א. תענית כ, ב.

כיצד שייך אצל רבינו הזקן ענין של „קטנתי – שמא יגרום החטא וכו'“?

ג. בכללות ההסברה בזה היא, שכאשר עולה אדם לדרגא נעלית יותר, אזי גם ענינים שלא נחשבו לחטא בהיותו במדרגה התחתונה, נחשבים הם לחטא במעלתו עתה. והפשט בזה אינו רק שאם יעשה עתה מעשה זה מחדש יהי' זה חטא (שאינן זה חידוש גדול כל כך), אלא שהמעשה הקודם שכבר נעשה, שבשעת עשייתו לא הי' נחשב לחטא, וממילא הי' שייך אצל יעקב ואצל רבינו הזקן – הנה עתה, במדרגתו העליונה, דנים אותו עליו¹⁰, וצריך לשוב עליו בתשובה¹¹.

אבל עדיין אין זה מספיק. דהן אמת שבשעת מעשה לא הי' זה חטא ואעפ"כ בעלייתו כחטא יחשב, אבל בהכרח לומר שגם בשעת מעשה הי' זה שלא בתכלית כדבעי, כי אם הכל הי' בתכלית כדבעי – הרי גם לאחר מכן אין שייכת תשובה על זה¹².

וא"כ עדיין קשה, איך שייך לומר כן לגבי יעקב, ולאחרי זה – בנוגע לרבינו הזקן?

ד. ויובן לפי פירוש הפנים יפות 168 בפירוש הענין ד„קטנתי מכל החסדים“: בעליות הנשמות מעולם לעולם נעלה ממנו (שהרי צדיקים אין להם מנוחה

167 אבל לא שנעשה כאן ענין של חטא, הגורם את ביטול הבטחת ה'“?

עד"ז צריך להבין בנוגע לרבינו הזקן:

מזה שרבינו הזקן מביא באגה"ק גופא לא רק „וזה הי' ג"כ מדתו של יעקב“, אלא גם את ההמשך בפירוש הכתובים, „ובזאת התנצל על יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו והנה אנכי עמך כו' מפני היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו', ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו', וכמארז"ל⁸ שמא יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא – משמע:

א) אשר פירוש אדה"ז ב„קטנתי גו“, דקאי על הביטול הבא מצד ריבוי החסדים, מצד קרבת ה', שייך לפירוש הפשוט, דקאי על יראתו של יעקב לפי שנדמה בעיניו שחטא. ב) שגם ענין זה נוגע למצב שבו עמד רבינו הזקן „אחר ביאתו מפ"ב“.

וי"ל שכוונתו לרמוז בזה, שמבלי הבט על כך שעוד בהיותו במאסר היתה בידו הבטחתם של הבעש"ט והמגיד שיצא לחפשי ויוכל אח"כ להמשיך לגלות חסידות, ועוד ביתר שאת מלפני זה – אעפ"כ, גם „אחר ביאתו מפ"ב“ מבקש הוא מהקב"ה על זה.

ואינו מובן:

10) ראה פע"ח שער התפלין פ"י. שער הגלגולים הקדמה כב. שער הכוונות ענין סעודת שחרית של שבת בסופו.

11) תניא פכ"ט (לו, ב). ונת' בארוכה בלקו"ש ח"ד ע' 1197.

12) ועכ"פ כענין „דקדוקי מצות“ שבכתבי האריז"ל שבהערה 10.

7) ראה רא"ם לפרש"י. חדא"ג מהרש"א ברכות ד, א.

8) ברכות שם. והלשון „שנדמה בעיניו שחטא“ הוא הוספת אדה"ז. וראה רש"י ברכות שם.

9) ראה בית רבי ח"א פט"ז.

מלשון „אני ושלמה בני חטאים”¹⁶ – חסרון (קטנות) בעבודתו לגבי מעמדו ומצבו החטאי.

וזה גופא הוא „מחמת ריבוי החסדים” שעשה הקב"ה עם יעקב, אשר עוררו אצלו לא רק ש„נתמעטו זכויותי”, אלא שעבודת ה' שלו גופא היא עתה בכחי (קטנות ו) חסרון¹⁷, שכן מצד „קרבת אלקים ביתר שאת מלפנים”¹⁸ צריכה גם עבודת ה' להיות „ביתר שאת מלפנים”, ואם עבודתו אינה כן, הרי הוא בכחי ירידה ונפילה וקטנות¹⁹.

(16) מ"א א, כא.

(17) ועד ש„לחטא יחשב” – ראה סד"ה קטנתי שם. וראה בארוכה ד"ה ויכנעו עמי תרניא. ד"ה החלצו תרניט ס"ג.

(18) לשון אגה"ק שם.

(19) גם י"ל דענין ד„חטא” הוא בדוגמת ענין „דקדוקי מצות” שבפע"ח ושער הגלגולים שם [ועפ"י פירוש זה יובן יותר מה שיעקב ירא שימסר ביד עשו. דלפירוש „חטא – חסרון”, הוא רק העדר מציאות (בדוגמת „נתמעטו זכויותי”), שהתוצאות הן העדר – העדר שכו, אבל גם העדר עונש (אבל ראה הערה 17)]

ובפרט שמונה – בפע"ח – הל' ממש"כ לפני זה „עבירות קלות” – כי אפילו זה אינו. ולכן שייך לאמר שנדמה ליעקב (ולאדה"ז) שישנו בו. וכן מפורש בשער הגלגולים שם, שמחלק (בנוגע לכל אדם) ומונה על הסדר: עונות חמורים, חטאים קלים מהראשונים, דקדוקי מצות שהם כחוט השערה (ולהעיר ממה שמפרש שם לאח"כ בחכם אחד גדול שנענש על „ההקדוק הקל”, „גם נענש” על הליכת ד' אמות בשבת ברה"ר ומעט עפר במגעו בלי ידיעתו). ולשון אגה"ק: שנדמה בעיניו שחטא, זה שנדמה בעיניו י"ל שהוא ע"ד מרז"ל (מו"ק יח, סע"ב) שגם בזה ב' אופנים: א) נחשד מפני שיש בו – עכ"פ מעין זה. ב) אין בו כלל, ונחשד (בנדוד – בעיני עצמו) מפני סיבה צדדית (ביטול ביותר וקטנות שבינתיים).

כו' שנאמר ילכו מחיל אל חיל¹³ – הנה קודם שעולים לעולם הנעלה יותר הרי הם חוזרים לקטנות (וכמבואר בהקדמה ל„חינוך קטן” אודות הענין ד„שבע יפול צדיק וקם”¹⁴), ובלשון הפנים יפות: בין גדלות ראשון וגדלות שני יש קטנות שני. וזהו פירוש הפסוק קטנתי גוי: בעליות יעקב שעלה מחו"ל לארץ ישראל, הנה קודם העלוי, ה' אצלו „קטנתי”.

ועפ"ז יובן מה שביקש יעקב „הצילני נא מיד אחי מיד עשו”: כיון שלאחרי ההבטחה, וכן לאחרי העליות הקודמות, ה' אצלו הענין ד„קטנתי” – נזקק הוא ל„הצילני נא”. וכדאיתא בפנים יפות שם, שאע"פ שקטנות שני הוא למעלה מגדלות ראשון¹⁵, אעפ"כ, כיון שסוף-סוף זהו ענין של קטנות, נדרשת אז שמירה גדולה.

[ועד"ז יש לבאר את הקשר דפירוש רבינו הזקן עם פירוש רש"י: הפירוש בענין („שמא נתלכלכתי ב)חטא” הוא

(13) סוף ברכות. סוף מו"ק (ושם הלשון: תלמידי חכמים. וראה לקו"ש חט"ו ע' 137 ואילך). וראה פע"ח ושער הגלגולים שם.

(14) משלי כד, טז.

(15) ואי"ז סותר למ"ש בחינוך קטן, שבין עלי' לעלי' הוא בכחי נפילה (גם) ממדרגתו הראשונה – כי הנפילה שבין עלי' לעלי' הוא כעין הנה"ד והעמוד שבין עולם לעולם, וכהעלי' לשלל גדול ועמוק שהוא דוקא ע"י הקושיות המבלבלות אותו לגמרי משכל הראשון (פלה הרמון בראשית ע' 302), שאף שבחיצוניות ובגילויי ותבלבל משכל הראשון (שלא כצ"ח אז לשמירה גדולה, כמ"ש הפ"י שם), הרי באמיתית הענין, גם הנפילה אינה ירידה, כ"א (אדרבא – הקושיא באה ע"י שנתחדשה אצלו סברה שכלית שלא ידעה מקודם; היינו – חלק מהעלי'.

שגילוי האור שבא לאחרי פ"ב נולד ע"ד מאמר רז"ל²⁶, "הזית כשכותשין אותו מוציא שמנו". וממשל זה מובן, שבשעת המאסר, "כשכותשין", ה' ענין של קטנות אפילו לגבי קודם פ"ב:

בעת כתישת הזית, כאשר הזית מונח תחת הקורה, אין בידו אף אחת מב' המעלות: אין בו המעלה דלעתיה, שהרי עדיין לא הוציא את השמן שיכול להאיר את כל העולם, ומאידך אין לו מעלתו הקודמת, כאשר ה' פרי, שהרי הגם שלפני הכתישה עדיין לא ה' אפשר להשתמש בשמן למאור – הרי ה' אז פרי מאכל. משא"כ בזמן שכותשין הזית, מאבד הוא גם מעלה זו²⁶.

וכמו כן מובן בנוגע לזמן היותו במאסר בפ"ב – שלא זו בלבד שעדיין לא היתה אז הפצת מעינות החסידות כמו לאחרי פ"ב, אלא שאז, בשעת המאסר, אף לא היתה יכולה להתקיים הפצת החסידות באופן שעשה זאת אדמו"ר הזקן לפני פ"ב.

וענין זה, שנאותו זמן נחסרה האפשריות להפצת חסידות, הרי ה' נוגע (גם) לרבינו הזקן עצמו. וכמובן מענינו של אברהם אבינו בשעה שלא היה יכול לגמול חסדים בהכנסת אורחים, לפי שלא באו אליו אורחים²⁷. ובמכל-שכן: אם כן הוא בגמילות חסדים בגשמיות, ולערביים, וקודם מתן תורה – עאכו"כ לאחרי מתן תורה, ולבני ישראל, כשהמדובר

ה. עד"ז יובן גם בנוגע לאדמו"ר הזקן:

ידוע²⁰ שהענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" ע"י אדמו"ר הזקן התחיל בעיקר לאחרי ביאתו מפ"ב; והרי זה מורה על גודל העלי' (גדלות) שאלי' הגיע אדמו"ר הזקן לאחרי פ"ב, בהשוואה לגדלות שלפני פ"ב²¹. ובין הגדלות שקודם פ"ב לגדלות (שלמעלה מהקודמת) שלאחרי פ"ב, ה' אצלו הענין ד"קטנתי" – מאסרו של אדמו"ר הזקן.

שהרי המאסר ה' מלווה ביסורים רבים וגדולים. וכידוע²² שהרלו"צ מבארדיטשוב טען כלפי רבינו הזקן בנוגע למאסרו, מדוע נשא על כתפיו את המשא הגדול הזה – "ריבוי גדול כ"כ של יסורי כלל ישראל, יסורים של מעלה, יסורי הנפש ויסורי הגוף שלכם, הרי ה' אפשר לפעול זאת ע"י מקיפים". דברים אלה אמר הרלו"צ מבארדיטשוב בנוגע ליסורי המאסר גופא, ולאחרי זה באו היסורים בג' השעות שלאחרי המאסר, שהיו אצלו "צער גדול יותר מכל המאסר"²³.

וא"כ מובן, שהי' זה (בגילוי)²⁴ ענין של קטנות ונפילה אפילו לגבי מדרגת הגדלות הקודמת של אדמו"ר הזקן.

וכן נראה מדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁵, שאף שקשה לומר כן, אעפ"כ הרי כן היא המציאות –

(20) תורת שלום ע' 112.

(21) ראה לקו"ד ח"א כב, סע"ב ואילך.

(22) לקו"ד שם כט, א.

(23) שם מ, ב.

(24) ראה לעיל הערה 15.

(25) תורת שלום ע' 26.

(26) ראה מנחות נג, ב. שמו"ר פל"ו, א.

(26*) ראה בארוכה שיחת ש"פ וישב תשמ"ב.

(27) ב"מ פו, ב. הובא בפרש"י ר"פ וירא.

מתחילים מהתורה, על כן קוראים בתורה, בשבת הסמוכה ל"ט כסלו³¹ (או ב"ט כסלו עצמו) „קטנתי מכל החסדים וגו'".

זוהי בקשתם של יעקב אבינו ושל נשיאי ישראל (וכדאיתא בקהלת יעקב³², ש„נשיא" ר"ת: ניצוצו של יעקב אבינו), ורבינו הזקן בפרט –

שהם מתפללים – וגם עבור כל אחד מישראל – שמבלי הבט על כך ש„קטנתי וגו'“, תקויים ההבטחה: „היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב".

(משיחת ש"פ וישלח תשכ"ה)

(31) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(32) מערכת רבי. ונת' בלקו"ש ח"ד ע' 1051 בהערה.

בתלמוד תורה²⁸, ומכל-שכן בתלמוד תורה דרבים, ועאכו"כ בפנימיות התורה²⁹.

– ולכן כתב „קטנתי וכו'".

ו. בכל שנה ושנה חוזרים ונשנים אותם הענינים³⁰, וכיון שכל הענינים

(28) ועייג"כ לקו"ד ח"א קפג, א: אפילו א צדיק גמור וואָס ער איז מתבטל פון ת"ת כו'.
(29) ולהעיר מסיום האגרת קטנתי (שלא נדפס בתניא) ב„אגרות קודש" אדה"ז – קה"ת, תש"מ (ע' ז): וגם מידי דברי זכור אזכרנו לכל אנ"ש הקרובים והרחוקים שלא ליסע אלי עד שבת מברכין אדר שני וגם אנ"ש החדשים לא יסעו קודם לכן עד שובי לאתני ולכחי ברוך הנותן ליעף כח.

(30) ראה לב דוד (להחיד"א) פכ"ט (ע"פ מש"כ הרמ"ז בס' תיקון שובבים). משנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הר"י אירגס (בסו"ס מבוא פתחים) ס"ה בארוכה.

